
A N N A L E S
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. L, 3

SECTIO H

2016

---

*Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

**Instytut Medycyny Wsi w Lublinie

***Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny im. Prof. Adama Grucy w Otwocku

DOROTA RACZKIEWICZ*, JAKUB PIASECKI**, KATARZYNA ŚLEDZIEWSKA***,
IWONA BOJAR**

dbartos@sgh.waw.pl, iwonabojar75@gmail.com, piasecki.jr@gmail.com, kasiaisle@icloud.com

*Aktywność zawodowa i rodzinna kobiet w wieku produkcyjnym
niemobilnym¹*

Professional and Family Activities of Women of Non-Mobility Working Age

Keywords: professional activity; family activity; non-mobility working age

Słowa kluczowe: aktywność zawodowa; aktywność rodzinna; wiek produkcyjny niemobilny

Kod JEL: J13; J14; J16

Wstęp

Człowiek w swoim życiu realizuje różne aktywności, spośród których do najważniejszych zalicza się aktywność zawodową i rodzinną. Ze względu na wzajemne relacje aktywność zawodowa konkuruje z aktywnością rodzinną, powodując opóźnienie w tworzeniu związków i podejmowaniu decyzji prokreacyjnych przez młodych ludzi, a także silnie wpływa na funkcjonowanie rodziny i gospodarstwa domowego osób w wieku dorosłym. Zwłaszcza kobiety mają dużo obowiązków związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, opieką nad dziećmi i osobami starszy-

---

¹ Artykuł opracowano na podstawie wyników III etapu programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”, finansowanego w latach 2014–2016 w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego/Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Koordynator programu: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy.

mi. W związku z tym pojawia się u nich problem alokacji czasu pomiędzy pracę zawodową i obowiązki rodzinne, co jest szeroko omówione między innymi w pracy I.E. Kotowskiej, U. Sztanderskiej i I. Wóycickiej [2007]. Obecnie zagadnienia te są dyskutowane w związku ze znacznym zmniejszeniem się płodności kobiet, rozpadem więzi rodzinnych i starzeniem się społeczeństwa. Są różne poglądy naukowców, polityków i zwykłych ludzi na temat, czy kobieta powinna kształcić się i pracować zawodowo czy też zajmować się wyłącznie domem i rodziną. Kobiety próbują łączyć te aktywności (zawodową i rodzinną) z różnym skutkiem. Wraz z wiekiem kobiet zmienia się zakres wykonywanych obowiązków domowych i rodzinnych. Spada także wydajność pracy pracowników obu płci po osiągnięciu pewnego maksimum w przedziale wieku od 40 do 55 lat, w zależności od wykonywanego zawodu, co wskazuje G. Becker w swoich studiach nad kapitałem ludzkim [Becker, 1993]. U kobiet jest to związane ze zmianami hormonalnymi, które zachodzą na skutek wygasania generatywnej funkcji jajników [Bręborowicz, 2015; Skałba, 2014; Speroff, Marc, 2011]. Zmiany hormonalne mogą powodować występowanie objawów psychicznych, naczynioruchowych i zanikowych, określanych ogólnie jako zespół menopauzalny [Skałba, 2012]. Menopauza rozpoczyna w życiu kobiety ujawnianie się lub nasilenie problemów zdrowotnych, takich jak schorzenia sercowo-naczyniowe, osteoporoza, a także obniżenie się procesów poznawczych [Bręborowicz, 2015; Stachowiak, Pertyński, Pertyńska-Marczewska, 2015]. Szczególnie jest to istotne w kontekście wydłużania wieku emerytalnego.

Celem artykułu jest przeprowadzenie analiz aktywności zawodowej i rodzinnej kobiet na podstawie wyników badania pt. „Zdrowie psychofizyczne kobiet w okresie około- i pomenopauzalnym w aspekcie zachowania ich zdolności do pracy”. Okres około- i pomenopauzalny odpowiada w ekonomii wiekowi produkcyjnemu niemobilnemu, czyli 45–60 lat. Badanie to zostało przeprowadzone w latach 2014–2016 na próbie 300 kobiet w Instytucie Medycyny Wsi w Lublinie na zlecenie Centralnego Instytutu Ochrony Pracy w Warszawie. Głównym celem całego projektu było pogłębienie wiedzy i opracowanie zasad profilaktycznego postępowania medycznego, dotyczącego utrzymania komfortu psychofizycznego kobiet w okresie około- i pomenopauzalnym, pracujących umysłowo, w kategoriach prewencji zdrowotnych jako elementu utrzymania aktywności zawodowej i społecznej.

W statystycznej analizie danych zastosowano wskaźniki struktury, średnie $\pm$ odchylenia standardowe oraz mediany (wartości środkowe).

1. Dobór i charakterystyka próby

Badanie było skierowane do kobiet w wieku od 44 do 66 lat. Ze względu na konieczność przeprowadzenia badań w Instytucie Medycyny Wsi w Lublinie (badanie ginekologiczne, pobranie krwi, izolacja DNA, komputerowe testy neuropoznawcze, testy wydolnościowe i kilka innych) zdecydowano się na celowy dobór

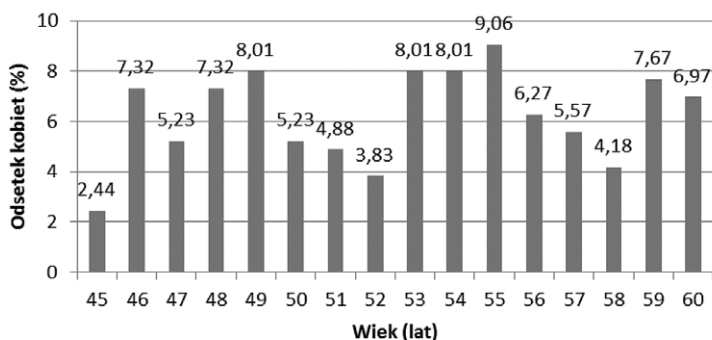
próby spośród kobiet pracujących na terenie województwa lubelskiego. W tym celu wykonano spis instytucji z terenu województwa lubelskiego, w których mogły pracować kobiety potencjalnie zainteresowane udziałem w badaniu. Lista liczyła ponad 250 instytucji. Następnie do tych jednostek wysłano pisma z zaproszeniem do udziału w projekcie skierowanym do kobiet spełniających kryteria włączenia do badania (wiek 45–60 lat, praca umysłowa). Do zaproszeń dołączono plakaty i ulotki informacyjne dotyczące problematyki projektu, proponowanych badań itp. Informacja o projekcie została umieszczona również na stronie internetowej Instytutu. Plakaty i ulotki znajdowały się ponadto w Przychodni Specjalistycznej IMW. Kobiety zgłaszały się do udziału w projekcie dobrowolnie.

Łącznie przebadano 300 kobiet pracujących w różnych instytucjach w charakterze pracowników umysłowych. Do niniejszej analizy wybrano kobiety w wieku produkcyjnym niemobilnym, czyli od 45 do 60 lat. W związku z tym liczebność próby zmniejszyła się do 287 (13 miało wiek spoza przedziału zainteresowania, w tym dwie miały 44 lata, 8 kobiet – 61 lat, po jednej w wieku 62, 64 i 66 lat).

Badaną próbę 287 kobiet scharakteryzowano pod względem wieku, poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania.

Badane kobiety były w wieku od 45 do 60 lat (rys. 1), czyli produkcyjnym niemobilnym według definicji Głównego Urzędu Statystycznego. Średnia ich wieku wynosiła $52,8 \pm 4,5$ lat. Ok. 1/3 badanych miało od 40 do 49 lat (dokładnie 87 badanych, czyli 30,31%). Prawie tyle samo kobiet było w wieku od 50 do 54 lat (dokładnie 86, czyli 29,97%), zaś najwięcej badanych miało od 55 do 60 lat (114, czyli 39,72%).

W badanej próbie ok. 2/3 badanych kobiet miało wykształcenie wyższe, ok. 1/3 – średnie, niewiele badanych posiadało niższe poziomy wykształcenia, w tym podstawowe – 1 badana, a 11 badanych – zasadnicze zawodowe (tab. 1).

Rys. 1. Rozkład wieku badanych kobiet

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 1. Poziom wykształcenia badanych kobiet

Poziom wykształcenia	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Podstawowe	1	0,35
Zasadnicze zawodowe	11	3,83
Średnie	90	31,36
Wyższe	185	64,46
Razem	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

W badanej próbie ok. 2/3 badanych mieszkało w dużym mieście (powyżej 100 tys. mieszkańców), co piąta badana – w małym mieście (do 100 tys. mieszkańców), a tylko 16% na wsi (tab. 2).

Tab. 2. Miejsce zamieszkania badanych kobiet

Miejsce zamieszkania	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Duże miasto (powyżej 100 tys. mieszkańców)	182	63,41
Małe miasto (do 100 tys. mieszkańców)	57	19,86
Wieś	48	16,72
Razem	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

2. Aktywność zawodowa

Aktywność zawodową badanych kobiet scharakteryzowano na podstawie pytań dotyczących: statusu zawodowego; stażu pracy ogólnego oraz na danym stanowisku; tego, czy były bezrobotne, a jeśli tak, to jak długo; ile razy zmieniały pracę; jakie były przyczyny utraty pracy; formy prawnej obecnego zatrudnienia; tego, czy badane lub/i ich mężowie dorabiają do pensji. Ponadto opisano status materialny badanych kobiet na podstawie średniego miesięcznego dochodu na jedną osobę w gospodarstwie domowym oraz tego, czy dochody wystarczają im na życie i jak oceniają swoją sytuację materialną.

W badanej próbie dominowały kobiety pracujące, które stanowiły 97,21% ogółu badanych. Tak duży odsetek kobiet pracujących wynikał ze sposobu rekrutacji kobiet spośród pracujących. Poza tym w badanej próbie były 3 emerytki, 3 rencistki i 2 bezrobotne, łącznie niepracujących było więc 8, czyli 2,79% ogółu badanych (tab. 3).

Tab. 3. Status zawodowy badanych kobiet

Status zawodowy	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Pracujące	279	97,21
Emerytki	3	1,05
Rencistki	3	1,05
Bezrobotne	2	0,70
Razem	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Staż pracy na obecnym stanowisku badanych kobiet wahał się od 0 do 40 lat, średnio wynosił $17,5 \pm 9,5$ lat. Natomiast ogólny staż pracy wahał się od 12 do 41 lat, średnio wynosił $29,1 \pm 6,0$ lat. Rozpatrując staż pracy w 5-letnich grupach (tab. 4), widać, że najwięcej badanych kobiet pracowało na danym stanowisku długo, bo od 26 do 30 lat (31,36% badanych).

Tab. 4. Staż pracy badanych kobiet

Staż pracy (w latach)	Staż pracy na danym stanowisku		Staż pracy ogółem	
	Liczba kobiet	Odsetek kobiet	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Do 5 lat	35	12,20	0	0,00
6–10	52	18,12	0	0,00
11–15	37	12,89	6	2,09
16–20	53	18,47	21	7,32
21–25	48	16,72	54	18,82
26–30	40	13,94	90	31,36
31–35	14	4,88	79	27,53
36–40	8	2,79	37	12,89
Razem	287	100,00	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

W badanej próbie kobiet mniej niż połowa zadeklarowała, że przynajmniej raz były bezrobotne (121 badanych, czyli 42,16%). Spośród nich 115 podało, jak długo były bezrobotne: od 0,2 roku do 16 lat, średnio $2,1 \pm 2,3$ lat. Najczęściej długość bezrobocia wynosiła 1 rok (u 30 badanych, czyli co dziesiątej co najmniej raz bezrobotnej), następnie pół roku (u 24 badanych, czyli 8,36% bezrobotnych co najmniej raz), 2 lata (u 19 badanych, czyli 6,62% bezrobotnych co najmniej raz) (tab. 5).

Badane kobiety, zapytane o to, ile razy zmieniały pracę, wskazały 10 odpowiedzi (tab. 6). Co piąta badana nie zmieniła nigdy pracy, ok. 15% zmieniło pracę jeden raz. Najwięcej badanych (co czwarta) zmieniło pracę 2 razy. Następnie także dużo badanych kobiet, bo ok. 23%, zmieniło pracę 3 razy. Częściej (od 4 do 9 razy) zmieniło pracę 17,43% badanych kobiet, w tym 9,41% – 4 razy, 4,53% – 5 razy, 2,44% – 7 razy, 2 badane – 6 razy i 1 badana – 9 razy. Badane kobiety zmieniały pracę średnio 2,2 raza.

Tab. 5. Czas bycia bezrobotną przez badane kobiety

Czas bycia bezrobotną (w latach)	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
0,2	2	1,74
0,25	3	2,61
0,5	24	20,87
0,7	1	0,87
1	30	26,09
1,5	6	5,22
2	19	16,52
3	10	8,70

Czas bycia bezrobotną (w latach)	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
4	5	4,35
5	6	5,22
6	4	3,48
7	1	0,87
8	1	0,87
9	1	0,87
10	1	0,87
16	1	0,87
Razem	115	100,00

Źródło: opracowanie własne (% liczony z 287).

Tab. 6. Liczba zmieniania pracy przez badane kobiety

Ile razy zmieniała pracę	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
0	57	19,86
1	42	14,63
2	73	25,44
3	65	22,65
4	27	9,41
5	13	4,53
6	2	0,70
7	7	2,44
9	1	0,35
Razem	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Na pytanie o przyczyny utraty pracy (tab. 7) badane najczęściej wskazały likwidację zakładu pracy (16% badanych), a następnie likwidację stanowiska pracy (12,5% badanych). Tak samo często przyczynami utraty pracy przez badane kobiety było zakończenie pracy na czas określony oraz niezatrudnienie po urlopie macierzyńskim lub/i wychowawczym (takich odpowiedzi udzieliło po 9,5% badanych). Najrzadziej przyczynami utraty pracy przez badane kobiety były niezadawalające warunki finansowe lub inne niż finansowe (takich odpowiedzi udzieliło po 3% badanych).

Tab. 7. Przyczyny utraty pracy przez badane kobiety

Przyczyna utraty pracy	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Likwidacja zakładu pracy	45	15,68
Likwidacja stanowiska pracy	36	12,54
Niezadawalające warunki finansowe	10	3,48
Niezadawalające warunki inne niż finansowe	9	3,14
Zakończenie pracy na czas określony	27	9,41
Niezatrudnienie po urlopie macierzyńskim/wychowawczym	28	9,76
Inne przyczyny	23	8,01

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość badanych kobiet (94%) pracowała na umowę o pracę na czas nieokreślony (tab. 8). Tylko 8 badanych pracowało na umowę na czas określony, 7 – samozatrudnienie, 3 – na umowę zlecenia lub o dzieło, zaś 1 – bez formalnej umowy.

Tab. 8. Prawna forma pracy badanych kobiet

Prawna forma pracy	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Umowa o pracę na czas nieokreślony	270	94,08
Umowa o pracę na czas określony	8	2,79
Umowa o pracę na czas próbny	0	0,00
Umowa cywilno-prawna (zlecenia, o dzieło)	3	1,05
Bez formalnej umowy	1	0,35
Samozatrudnienie	7	2,44
Inne	2	0,70

Źródło: opracowanie własne.

Przeanalizowano również średnie miesięczne dochody na jedną osobę w gospodarstwach domowych badanych kobiet (tab. 9). Najwięcej badanych miało ten dochód w przedziale od 1000 do 2000 zł (prawie połowa, dokładnie 45,65%, w tym 23% – od 1000 do 1500 zł; 22,65% – od 1500 do 2000 zł). Niewiele kobiet miało dochody niższe od 1000 zł (18,47%, w tym 16,38% od 500 do 1000 zł oraz 2,09% – do 500 zł). Natomiast dochody wyższe od najczęstszych miało 35,9% badanych, w tym 16% – od 2000 do 2500 zł, 7,67% – od 2500 do 3000 zł, a 12,2% – powyżej 3000 zł.

Badane kobiety, zapytane o to, czy dochody wystarczają im na życie (tab. 10), najczęściej odpowiadały, że raczej tak (takiej odpowiedzi udzieliła ponad połowa badanych, dokładnie 53,6%).

Tab. 9. Średni miesięczny dochód na jedną osobę w gospodarstwie domowym badanych kobiet

Średni miesięczny dochód na jedną osobę w gospodarstwie domowym	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Do 500 zł	6	2,09
500–1000 zł	47	16,38
1000–1500 zł	66	23,00
1500–2000 zł	65	22,65
2000–2500 zł	46	16,03
2500–3000 zł	22	7,67
Powyżej 3000 zł	35	12,20
Razem	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Dochody 12,5% badanych kobiet zdecydowanie wystarczały na życie, 9,06% badanych – raczej nie, prawie 5% – zdecydowanie nie, zaś 19,2% nie wyraziło zdania na ten temat.

Badane kobiety zapytano także o to, jak oceniają swoją sytuację materialną (tab. 11). 1/4 z nich oceniła ją dobrze, 2/3 – średnio, ok. co dziesiąta – źle i 1% – bardzo źle.

Tab. 10. Czy dochody wystarczają na życie badanym kobietom

Czy dochody wystarczają na życie	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Zdecydowanie tak	36	12,54
Raczej tak	154	53,66
Ani tak, ani nie	55	19,16
Raczej nie	26	9,06
Zdecydowanie nie	14	4,88
bd	2	0,70
Razem	287	100,00

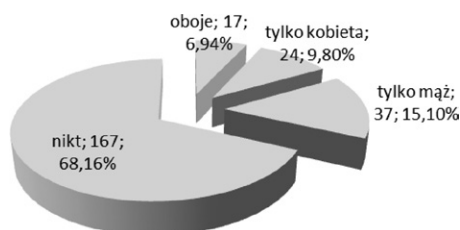
Źródło: opracowanie własne.

Tab. 11. Ocena sytuacji materialnej badanych kobiet

Samoocena sytuacji materialnej	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Dobrze	74	25,78
Średnio	181	63,07
Źle	27	9,41
Bardzo źle	3	1,05
bd	2	0,70
Razem	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Ostatnim analizowanym zagadnieniem było, czy badane kobiety i/lub ich mężowie dorabiają do pensji (rys. 2). Większość badanych i ich mężów (2/3) nie dorabia do pensji, 7% – dorabiają oboje, ok. 10% – tylko kobieta, 15% – tylko mąż.

Rys. 2. Dorabianie do pensji przez badane kobiety i ich mężów

Źródło: opracowanie własne.

3. Aktywność rodzinna

Aktywność rodzinną badanych kobiet scharakteryzowano na podstawie pytań dotyczących: stanu cywilnego; liczby urodzonych dzieci; wieku w momencie rodzenia kolejnych dzieci; obecnego wieku dzieci; przebywania na urlopie macierzyńskim

i wychowawczym. W badanej próbie kobiet najwięcej było mężatek (3/4), co dziesiąta była rozwódką, 7% było pannami, 4% – wdowami i 2% – w separacji (tab. 12).

Tab. 12. Stan cywilny badanych kobiet

Stan cywilny	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
Mężatki	220	76,66
Panny	21	7,32
Rozwiedzione	28	9,76
Wdowy	12	4,18
W separacji	6	2,09
Razem	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Prawie połowa badanych kobiet (dokładnie 48%) urodziła dwoje dzieci, co czwarta – jedno, 15% – troje, 2% – czworo, jedna badana – pięcioro, zaś co dziesiąta nie rodziła wcale (tab. 13). Średnio na jedną badaną kobietę przypadało 1,75 dziecka. Obecnie współczynnik dzietności jest znacznie niższy i wynosi 1,290 dla ogólnej populacji kobiet, zaś dla mieszkanek miast – 1,217 (dane GUS za 2014 r.).

Przeanalizowano również wiek badanych kobiet w momencie urodzenia dzieci. Badane kobiety urodziły pierwsze dziecko w wieku od 16 do 40 lat, średnio – 25 lat. Najwięcej badanych urodziło pierwsze dziecko w wieku od 22 do 24 lat. Połowa badanych, które urodziły pierwsze dziecko, miała wtedy do 24 lat. Obecnie mediana wieku urodzenia pierwszego dziecka jest wyższa i wynosi 27,4 lat dla ogólnej populacji kobiet, dla kobiet z wykształceniem wyższym – 29 lat, dla mieszkanek miast – 28,2 lat, dla mieszkanek miast z wykształceniem wyższym – 29,4 lat (dane GUS za 2014 r.).

Tab. 13. Liczba dzieci badanych kobiet

Liczba dzieci	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
0	29	10,10
1	71	24,74
2	138	48,08
3	42	14,63
4	6	2,09
5	1	0,35
Razem	287	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Badane kobiety urodziły drugie dziecko w wieku od 20 do 42 lat, średnio – 28 lat. Najwięcej badanych urodziło drugie dziecko w wieku od 25 do 28 lat. Połowa badanych, które urodziły drugie dziecko, miała wtedy do 27 lat. Obecnie mediana wieku urodzenia drugiego dziecka jest wyższa i wynosi 30,7 lat dla ogólnej populacji kobiet, dla kobiet z wykształceniem wyższym – 31,7 lat, dla mieszkanek miast – 31,4 lat, dla mieszkanek miast z wykształceniem wyższym – 32,1 lat (dane GUS za 2014 r.).

Badane kobiety urodziły trzecie dziecko w wieku od 23 do 42 lat, średnio – 31 lat. Najwięcej badanych urodziło trzecie dziecko w wieku od 31 do 33 lat. Połowa badanych, które urodziły trzecie dziecko, miała wtedy do 31 lat. Obecnie mediana wieku urodzenia trzeciego dziecka jest wyższa i wynosi 33,0 lata dla ogólnej populacji kobiet, dla kobiet z wykształceniem wyższym – 34,3 lat, dla mieszkanek miast – 33,6 lat, dla mieszkanek miast z wykształceniem wyższym – 34,6 lat (dane GUS za 2014 r.).

Badane kobiety urodziły czwarte dziecko w wieku od 30 do 43 lat, średnio – 36 lat. Najwięcej badanych urodziło czwarte dziecko w wieku od 35 do 36 lat. Połowa badanych, które urodziły czwarte dziecko, miała wtedy do 35 lat. Obecnie mediana wieku urodzenia czwartego dziecka jest wyższa i wynosi 34,3 lat dla ogólnej populacji kobiet, dla kobiet z wykształceniem wyższym – 36,0 lat, dla mieszkanek miast – 34,5 lat, dla mieszkanek miast z wykształceniem wyższym – 36,3 lat (dane GUS za 2014 r.). Jedna badana kobieta urodziła piąte dziecko, mając 40 lat.

Większość badanych kobiet po urodzeniu pierwszego dziecka skorzystała z urlopu macierzyńskiego (80%), zaś tylko 23% skorzystało wtedy z urlopu wychowawczego (tab. 14). Po urodzeniu drugiego dziecka skorzystało z urlopu macierzyńskiego 82% kobiet, które urodziły drugie dziecko, zaś z wychowawczego – co czwarta. Po urodzeniu trzeciego dziecka skorzystało z urlopu macierzyńskiego 80% kobiet, które urodziły trzecie dziecko, zaś z wychowawczego – co piąta. Po urodzeniu czwartego dziecka skorzystały z urlopu macierzyńskiego wszystkie badane kobiety, które urodziły czwarte dziecko, zaś z wychowawczego – dwie spośród siedmiu.

Na podstawie wieku badanych kobiet oraz wieku urodzenia przez nie dzieci obliczono wiek ich dzieci w momencie badania. Badane kobiety miały dzieci w wieku od 5 do 40 lat, średnio $26,1 \pm 6,5$ lat. Wiek dzieci pogrupowano w cztery przedziały: wiek szkolny (5–14 lat), wiek wczesnej płodności (15–24 lat), wiek największej płodności (25–34 lat), wiek późnej płodności (35–39 lat) (tab. 15). Ok. 40% badanych kobiet miało dzieci w wieku szkolnym (w tym 24% miało jedno dziecko w takim wieku, a 14% – dwoje). Ok. 13% badanych kobiet miało dzieci w wieku wczesnej płodności (w tym 11% miało jedno dziecko w takim wieku, a ok. 2% – dwoje). Ok. 2/3 badanych kobiet miało dzieci w wieku największej płodności (w tym 32% miało jedno dziecko w takim wieku, 26% – dwoje, 3,5% – troje). Ok. 10% badanych kobiet miało dzieci w wieku późnej płodności (w tym 8% miało jedno dziecko w takim wieku, a 2% – dwoje).

Tab. 14. Urlopy macierzyńskie i wychowawcze badanych kobiet

Numer dziecka	Liczba kobiet z dziećmi	Urlop macierzyński		Urlop wychowawczy	
		Liczba kobiet	Odsetek kobiet	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
I dziecko	258	206	79,84%	59	22,87%
II dziecko	187	153	81,82%	47	25,13%
III dziecko	49	39	79,59%	10	20,41%
IV dziecko	7	7	100,00%	2	28,57%

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 15. Wiek dzieci badanych kobiet

Liczba dzieci	Dzieci w wieku							
	Szkolnym (5–14 lat)		Wczesnej płodności (15–24 lat)		Największej płodności (25–34 lat)		Późnej płodności (35–39 lat)	
	Liczba kobiet	Odsetek kobiet	Liczba kobiet	Odsetek kobiet	Liczba kobiet	Odsetek kobiet	Liczba kobiet	Odsetek kobiet
0	177	61,67	249	86,76	107	37,28	258	89,90
1	70	24,39	32	11,15	92	32,06	22	7,67
2	39	13,59	5	1,74	75	26,13	6	2,09
3	0	0,00	0	0,00	10	3,48	0	0,00
4	0	0,00	0	0,00	2	0,70	0	0,00

Źródło: opracowanie własne (% liczony z 287).

Podsumowanie

Wnioski z przeprowadzonych analiz są następujące: badane kobiety w wieku produkcyjnym niemobilnym i pracujące umysłowo wydają się mieć względnie dobrą sytuację na rynku pracy. Ich zatrudnienie na ogół cechuje stabilność. Są one zatrudnione najczęściej na umowę o pracę na czas nieokreślony, w przeciwieństwie do osób młodszych, wśród których wiele ma tzw. umowy śmieciowe lub umowy o pracę na czas określony. Badane kobiety rzadko zmieniały pracę w całej swojej karierze zawodowej (średnio 2,2 raza). Ok. 40% badanych co najmniej raz było bezrobotnymi, przy czym ich bezrobocie nie było długoterminowe (średnio trwało 2,1 lat). Dochody wystarczały większości badanych na życie, również większość badanych dobrze oceniała swoją sytuację materialną. Większość badanych kobiet i ich mężowie nie dorabiali do pensji. Wśród badanych dominowały kobiety z wykształceniem wyższym. Lepszą sytuację osób z wykształceniem wyższym na rynku pracy potwierdzają wyniki badania aktywności ekonomicznej ludności, które jest przeprowadzane co kwartał przez Główny Urząd Statystyczny. Dla tych osób są wyższe wskaźniki aktywności zawodowej i zatrudnienia, a niższe stopy bezrobocia w porównaniu z osobami o niższych poziomach wykształcenia [GUS, 2015].

Aktywność rodzinną badanych kobiet można ocenić pozytywnie. Urodziły one więcej dzieci i w młodszym wieku niż obecnie rodzą kobiety o podobnych cechach. Większość badanych skorzystała z urlopów macierzyńskich (4 na 5 badanych), rzadziej z wychowawczych (co piąta). Obecnie większość badanych ma dzieci w wieku największej płodności, czyli od 25 do 34 lat, dlatego prawdopodobnie mają obowiązki i przyjemności z bycia babciami, co może kolidować z ich aktywnością zawodową.

Analiza dwóch równoległych aktywności kobiet dostarcza cennych informacji i powinna się przyczynić do lepszego poznania zagadnień związanych z aktywnością zawodową i rodzinną kobiet w Polsce. Niniejsze badanie dotyczyło kobiet pracujących umysłowo i w wieku produkcyjnym niemobilnym, ponadto wśród nich dominowały kobiety z wykształceniem wyższym i z dużych miast. Ciekawe byłoby porównanie tych wyników z aktywnościami kobiet pracujących fizycznie i w innym wieku, co wymaga dalszych badań.

Bibliografia

- Becker G.S., *Human Capital: a Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*, The University of Chicago Press, Chicago 1993,
DOI: <http://dx.doi.org/10.7208/chicago/9780226041223.001.0001>.
- Bręborowicz G.H., *Poloźnictwo i ginekologia*, t. 1–2, PZWL, Warszawa 2015.
- GUS, *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. Informacje i opracowania statystyczne*, Warszawa 2015.
- Kotowska I.E., Sztanderska U., Wóycicka I., *Aktywność zawodowa i edukacyjna a obowiązki rodzinne w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.
- Skałba P., *Diagnostyka i leczenie zaburzeń endokrynologicznych w ginekologii*, Medycyna Praktyczna, Kraków 2014.
- Skałba P., *Objawy wypadowe*, [w:] A. Milewicz (red.), *Endokrynologia kliniczna*, t. 3, Polskie Towarzystwo Endokrynologiczne, Wrocław 2012.
- Speroff L., Marc A.F., *Clinical Gynecologic Endocrinology and Infertility*, Lippincott Williams and Wilkins, Philadelphia 2011.
- Stachowiak G., Pertyński T., Pertyńska-Marczewska M., *Metabolic Disorders in Menopause*, „Przegląd Menopauzalny” 2015, nr 14 (1).

Professional and Family Activities of Women of Non-Mobility Working Age

The aim of this article is to carry out analyses of professional and family activities of women, based on the results of the study “Psychophysical health of women during and after menopause in terms of preserving their ability to work”. This study was conducted in the years 2014–2016 on a sample of 300 women, in the Institute of Rural Health in Lublin on behalf of the Central Institute for Labour Protection in Warsaw. Menopausal and postmenopausal period corresponds to non-mobility working age in economics – that is 45–60 years old. Professional and family activities are the most important in a woman’s life, but they are competing against each other. Professional and family activities of the surveyed women can be assessed positively.

Aktywność zawodowa i rodzinna kobiet w wieku produkcyjnym niemobilnym

Celem artykułu jest przeprowadzenie analizy aktywności zawodowej i rodzinnej kobiet na podstawie wyników badania pt. „Zdrowie psychofizyczne kobiet w okresie około- i pomenopauzalnym w aspekcie zachowania ich zdolności do pracy”. Badanie to zostało przeprowadzone w latach 2014–2016 na próbie 300 kobiet w Instytucie Medycyny Wsi w Lublinie na zlecenie Centralnego Instytutu Ochrony Pracy w Warszawie. Okres około- i pomenopauzalny odpowiada w ekonomii wiekowi produkcyjnemu niemobilnemu, czyli 45–60 lat. Aktywność zawodowa i rodzinna jest najważniejsza w życiu kobiety, jednak są one konkurencyjne wobec siebie. Aktywność zawodową i rodzinną badanych kobiet można ocenić pozytywnie.